

Andrzej Kukulski

PRZYCZYNY REZYGNACJI Z URZĘDU BISKUPA DIECEZJALNEGO

Instytucja rezygnacji z urzędu nie dotyczy tylko *officium* następcy św. Piotra, ale również biskupów diecezjalnych, pomocniczych i koadiutorów. Dlatego też w pierwszej kolejności zostanie scharakteryzowany urząd kościelny, a następnie przyczyny rezygnacji z urzędu biskupa diecezjalnego.

1. URZĄD KOŚCIELNY

Ustawodawca w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1917 r.¹ definiował pojęcie urzędu kościelnego w znaczeniu szerszym oraz ścisłym. W can. 145 § 1 wskazał następującą definicję: *officium ecclesiasticum lato sensu est quodlibet munus quod in spiritualem finem legitime exercetur* – urzędem kościelnym w szerszym znaczeniu jest każde zajęcie zadania, prawnie wykonywane w celu duchowym [Bączkiewicz, Baron i Stawinoga 1957, 334]. Natomiast w znaczeniu ścisłym: *stricto autem sensu est munus ordinatione sive divina sive ecclesiastica stabiliter constitutum, ad normam sacrorum canonum conferendum, aliquam saltem secumferens participationem ecclesiasticae potestatis sive ordinis sive iurisdictionis* – jest to urząd zarządzenia Bożego lub kościelnego na stałe ustanowiony, z którym związany jest

MGR LIC. ANDRZEJ KUKULSKI – doktorant, Katedra Prawa Kanonizacyjnego i Sakramentów Świętych, Instytut Prawa Kanonicznego, Wydział Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II; adres do korespondencji: Al. Raclawickie 14, 20-950 Lublin; e-mail: andkukulski@gmail.com

¹ *Codex Iuris Canonici Pii X Pontificis Maximi iussu digestus Benedicti Papae XV auctoritate promulgatus* (27.05.1917), AAS 9 (1917), pars II, s. 1-593 [dalej cyt.: KPK/17].

jakiś stopień władzy kapłańskiej lub jurysdykcji, a nadawany wedle przepisów kanonicznych [Grabowski 1948, 180].

Ustawodawca w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 r.² zrezygnował z wprowadzania definicji urzędu w znaczeniu szerokim i ścisłym, uprościł definicję i zawarł ją w kan. 145 § 1: urząd kościelny jest jakimkolwiek ustanowionym na stałe zadaniem z postanowienia czy to Bożego, czy kościelnego dla realizacji celu duchowego. Najogólniej można zdefiniować urząd kościelny, jako zespół uprawnień i korelatywnie związanych z nimi obowiązków, ustanowiony na stałe, związany z realizacją misji Kościoła w zakresie uświęcania, nauczania i duszpasterzowania [Wilemska 2013b, 1414].

Wszystkie podane definicje zawierają wspólny element, wskazuje się bowiem, że istotną cechą urzędu kościelnego jest ustanowienie go na stałe [Sobański 2003, 234]. Czy można zrezygnować z powierzonego urzędu? Czy w przypadku rezygnacji z *officium* oznacza to, że urząd ten nie jest stały czy stabilny? Ustawodawca w kan. 145 § 1 podkreśla obiektywną stabilność przynależną urzędowi, która nadaje mu własną podmiotowość, niezależnie od zmian osoby piastującej urząd, czy w sytuacji, gdy urząd wakuje. Dlatego utworzenie urzędu dokonuje się zawsze *in abstracto*, a powierzenie go konkretnej osobie w sposób przewidziany prawem następuje jednocześnie z utworzeniem, bądź później [Arrieta 2011, 164].

2. PRZYCZYNY REZYGNACJI Z URZĘDU W OGÓLNOŚCI

Zarówno w KPK/17, jak i w KPK/83 ustawodawca kościelny przewidział możliwość rezygnacji z powierzonego urzędu. W KPK/17 wskazał, że zrezygnować mogą wszyscy, z wyjątkiem tych, którym z natury rzeczy lub prawa pozytywnego czynić tego nie wolno (can. 184) [Grabowski 1948, 402-403]. W obowiązującym prawie instytucja rezygnacji z urzędu została zawarta w trzech kanonach (kan. 187-189). Urząd kościelny traci się po osiągnięciu określonego prawem wieku, a także rezygnacji (kan. 184). Nowością w stosunku do poprzedniej kodyfikacji jest instytucja emerytury. Ustawodawca w kan. 185 wskazał, że temu, kto utracił urząd przez osią-

² *Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus* (25.01.1983), AAS 75 (1983), pars II, s. 1-317; tekst polski w: *Kodeks Prawa Kanonicznego*, przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu, Pallottinum, Poznań 1984 [dalej cyt.: KPK/83].

gnięcie wyznaczonego wieku albo przez przyjętą rezygnację, można przyznać tytuł emeryta. Chodzi o tytuł honorowy związany w jakiś sposób z urzędem, który sprawował. Nadaje go władza kompetentna do dokonania prowizji kanonicznej [Sztafrowski 1985, 273]. Konferencja Episkopatu Polski promulgowała specjalne normy dotyczące pozycji prawnej biskupów emerytów³. Wymaga podkreślenia faktu, że instytucja rezygnacji z urzędu biskupów w Kościele jest stosunkowo młoda, ponieważ zarówno w prawie przedkodeksowym, jak i w KPK/17, instytucja ta nie istniała [Sitarz 2007, 84-85].

Porównując obie kodyfikacje prawa kanonicznego wskazać należy, że nie posiadają one definicji legalnej rezygnacji z urzędu. Próbując zdefiniować to pojęcie należy uznać, że jest to świadome i dobrowolne zrzeczenie się z urzędu kościelnego zgodnie z przepisami prawa, na skutek zaistnienia słusznej przyczyny, odpowiednio uzewnętrznione i przyjęte przez kompetentnego przełożonego [Lewicka 2013, 66; Pawluk 2002a, 284], a wyjątek stanowi rezygnacja Biskupa Rzymu, która nie wymaga niczyjego przyjęcia [Sitarz 2004, 159]. Prawodawca w kan. 187 stanowi, że każdy, kto jest poczytalny, może dla słusznej przyczyny zrzec się urzędu kościelnego. Zachodzi wątpliwość, jak rozumieć „słuszne przyczyny”. Pojawia się trudność szczegółowego przybliżenia tego zwrotu, jednakże każda przyczyna, która miałaby na uwadze zbawienie dusz, powinna być uznana za słuszną (zob. kan. 1752). Warunkiem ważności rezygnacji jest zdolność do działań prawnych. Zdaniem R. Sobańskiego nie mogą złożyć ważnie rezygnacji tytulariusze urzędu, którzy cierpią na chorobę psychiczną, ponieważ rezygnacja taka nie mogłaby być uznana jako czyn świadomy. Podkreśla również, że takich osób nie można wzywać do złożenia rezygnacji, jednocześnie wskazuje na wyjątek, to jest na przyczyny, dla których proboszcz może być usunięty z parafii (kan. 1741, 2°) [Sobański 2003, 276]. Wydaje się, że problem z zaburzeniami psychicznymi jest bardziej złożony. Należałoby zbadać, czy każda choroba psychiczna ma realny wpływ na świadomość czynu. Zachodzi jeszcze wątpliwość, co z osobami, które mają tzw. *lucida inter-*

³ Konferencja Episkopatu Polski, *Status prawny biskupów polskich rezygnujących z urzędu* (15.10.1997), w: *Ustrój hierarchiczny Kościoła. Wybór źródeł*, red. i oprac. W. Kacprzyk, M. Sitarz, Wydawnictwo KUL, Lublin 2006, s. 767; Taż, *Status biskupów seniorów diecezjalnych i pomocniczych* (6.03.2013), „Akta Konferencji Episkopatu Polski” 1 (2013), s. 128-30.

*valla*⁴. Czy można pozbawiać ich prawa możliwości złożenia rezygnacji? Wydaje się, że jeśli mimo choroby, osoba sprawująca urząd może podjąć świadomą decyzję, nie można pozbawiać jej tego prawa.

Ustawodawca w kan. 188 wskazał, że zachodzą okoliczności, które mocą samego prawa, przy ich zaistnieniu, powodować będą nieważność rezygnacji, tj.: ciężka i niesprawiedliwa bojaźń, podstęp, błąd istotny oraz symonia. Kan. 188 należy porównać z kan. 124 i następnymi [Arrieta 2011, 189-90]. Akt dokonany pod wpływem ciężkiej, niesprawiedliwej bojaźni albo na skutek podstępu jest ważny, chyba że prawo inaczej zastrzega, może być jednak rozwiązany wyrokiem sędziego bądź na wniosek strony poszkodowanej, bądź jej prawnych spadkobierców, bądź też z urzędu (kan. 125 § 2). Należy zauważyć, że prawodawca w kan. 188 stawia rezygnacji większe wymogi niż innym czynnościom prawnym, chroni wolność tytulariusza urzędu i pragnie zabezpieczyć go przed niesprawiedliwym „wyzuciem” z urzędu [Sobański 2003, 277].

W kan. 188 ustawodawca uregulował bojaźń (łac. *metus*) jako jedną z przesłanek powodującą nieważność rezygnacji z mocy prawa, jednakże wskazał, że ta bojaźń ma być ciężka i niesprawiedliwa. Na uwagę zasługuje również spójnik „i”, który oznacza, że została tu zastosowana koniunkcja [Lechniak 2006, 115-17], zatem, aby można było uznać rezygnację z urzędu z powodu bojaźni za nieważną z mocy samego prawa, bojaźń musi być jednocześnie ciężka i niesprawiedliwa. Słuszne wydaje się zdefiniowanie tych terminów. Bojaźń jest zakłóceniem wolności wyboru pod wpływem niebezpieczeństwa istniejącego obiektywnie. Bojaźń może być ciężka, jeżeli zło jest wielkie w świetle kryteriów obiektywnych lub subiektywnych. Bojaźń może być sprawiedliwa, jeżeli osoba wywołująca groźbę jest do tego uprawniona w przeciwnym razie, a także w razie przekroczenia granicy uprawnienia bojaźń jest niesprawiedliwa [Sitarz 2004, 29]. Ważne jest, że działanie pod wpływem ciężkiej bojaźni, w obliczu poważnego zła, trudnego do uniknięcia, może być całkowicie niedobrowolne i dlatego niepoczytalne lub – w zależności od stopnia natężenia uczucia – w ograniczonym stopniu dobrowolne i poczytalne [Juros 2013, 739-40].

Kolejną przesłanką do uznania *ipso iure* nieważności rezygnacji z urzędu jest podstęp. Podstęp (łac. *dolus*) jest rozmyślnym działaniem lub zachowaniem zmierzającym do wprowadzenia kogoś w błąd bądź utrzymaniu

⁴ Problem ten został w Polsce zauważony w orzecznictwie Sądu Najwyższego. Zob. Orzeczenie Sądu Najwyższego Izba Cywilna z dnia 15 lutego 1957 r., I CR 1137/56, OSNCK 1958, Nr 4, poz. 96, Legalis.

go w błędzie w celu skłonienia go do dokonania czynności prawnej lub przestępstwa [Wilemska 2013a, 129-30]. Podstęp, jako wada czynności prawnej, różni się od bojaźni tym, że bezpośrednio wpływa na intelekt człowieka, natomiast *metus* bezpośrednio uniemożliwia wolne działanie. Wspólnym mianownikiem bojaźni i podstępu jest to, że ich przyczyna jest zewnętrzna w stosunku do autora czynności prawnej [Molano 2011, 148].

Z kolei błąd (łac. *error*) można zdefiniować jako niezgodność między naszym poznaniem a rzeczywistością. Niezgodność ta nie może być bierna, ale powinna być ujęta w formie sądu o stanie rzeczy oraz jednocześnie ma występować brak świadomości mylnej oceny. Przedmiotem poznania intelektualnego jest jakiś fakt oceniany lub mylnie rozpoznany. Należy odróżnić błąd od niewiedzy, ignorancji, nieuwagi i wątpliwości [Kwiecień 2013, 146]. W celu powołania się na przesłankę błędu z kan. 188 ustawodawca wskazał, że musi być on istotny. Przymiotnik „istotny” można interpretować jako taki, jeżeli dotyczy samej istoty aktu prawnego lub warunku wymaganego bezwzględnie [Sitarz 2004, 28].

Ostatnią przesłanką do uznania rezygnacji z urzędu za nieważną z mocy samego prawa jest symonia. Symonia jest zwana inaczej świętokupstwem i należy przez nią rozumieć przestępstwo kościelne polegające na powierzeniu urzędów kościelnych oraz sprawowaniu i przyjmowaniu sakramentów po uprzednim porozumieniu w zamian za dobra doczesne [Miziński 2013, 1315]. Wydaje się, że tę definicję należy uzupełnić o aspekt rezygnacji z urzędu, ponieważ przewidział to sam prawodawca.

W kan. 189 ustawodawca kościelny sformalizował czynności związane z rezygnacją z urzędu [Sobański 2003, 278]. Zgodnie z kan. 189 § 1 rezygnacja – czy wymaga przyjęcia, czy nie – aby była ważna, powinna być złożona temu, kto powierza urząd, o który chodzi, i to na piśmie albo też ustnie wobec dwóch świadków. Aby rezygnacja mogła być uznana, formalne jej złożenie winno dokonać się zgodnie z kan. 189 § 1. Jest to warunek *ad validitatem* i ma zastosowanie do wszystkich przypadków. Dlatego też rezygnacja niewymagająca przyjęcia może być nieskuteczna ze względu na braki formalne [Arrieta 2011, 190]. W praktyce powstał jeszcze jeden problem związany z treścią tego kanonu. Czy można złożyć rezygnację przez pełnomocnika? R. Sobański powołując się na L. Chiappettę oraz H. Socha uznał, że co do tego nie ma sporu i można złożyć rezygnację z urzędu przez pełnomocnika [Sobański 2003, 278].

Prawodawca w kan. 189 § 2 stanowi, że władza nie powinna przyjmować rezygnacji, jak tylko uzasadnionej słuszną i proporcjonalną przyczyną,

zaś w § 3 dodał, że rezygnacja wymagająca przyjęcia traci wszelką moc, jeśli nie zostanie zaakceptowana w ciągu trzech miesięcy. Niewymagająca przyjęcia osiągnie swój skutek z chwilą, gdy rezygnujący zakomunikuje ją zgodnie z prawem. Z treści tych przepisów wynika jasno, że samo powiadomienie władzy kościelnej o rezygnacji nie wywiera skutku prawnego, nawet w zakresie obowiązku jej przyjęcia. Prawodawca wymaga weryfikacji przyczyn leżących u podstaw takiej decyzji i zabrania przyjęcia rezygnacji niewłaściwie uzasadnionej. Dlatego skuteczność rezygnacji zależy wprost od jej przyjęcia przez władzę kościelną, które musi się dokonać wyraźnym aktem [Arrieta 2011, 190]. Istotne jest, że dopóki rezygnacja nie osiągnie skutku, może być odwołana przez rezygnującego, zaś z chwilą osiągnięcia skutku nie może być odwołana, ale ten, kto zrezygnował, może otrzymać urząd z innego tytułu (kan. 189 § 4).

3. PRZYCZYNY REZYGNACJI WYNIKAJĄCE Z KAN. 401 KODEKSU PRAWA KANONICZNEGO Z 1983 ROKU

Ustawodawca kościelny w KPK/83 wprowadza normę dotyczącą rezygnacji biskupa diecezjalnego z zajmowanego urzędu. Uszczegółowiając stwierdzić należy, że biskup, który ukończył siedemdziesiąty piąty rok życia, jest proszony o złożenie na ręce papieża rezygnacji z zajmowanego urzędu. Po rozważeniu wszystkich okoliczności, papież podejmuje decyzję w tym zakresie. Poza tym usilnie prosi się biskupa diecezjalnego, który z powodu choroby lub innej poważnej przyczyny nie może w sposób właściwy wypełniać swojego urzędu, by przedłożył rezygnację z urzędu (kan. 401).

Dopiero nauka Soboru Watykańskiego II wyrażona w dekrecie o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele *Christus Dominus*⁵ wskazuje, że z uwagi na tak wielką doniosłość i ważność pasterskich zadań biskupów, uprasza się gorąco biskupów diecezjalnych oraz wszystkich innych prawnie z nimi zrównanych, aby w sytuacji, w której ze względu na podeszły wiek, czy z innego ważnego powodu stali się nie dość zdolni do pełnienia swych obowiązków, zgłosili rezygnację ze stanowiska czy to samorzutnie,

⁵ Sacrosanctum Concilium Oecumenicum Vaticanum II, Decretum de pastoralis episcoporum munere in Ecclesia *Christus Dominus* (28.10.1965), AAS 58 (1966), s. 673-96; tekst polski w: Sobór Watykański II, *Konstytucje, dekryty, deklaracje*, Pallottinum, Poznań 2002, s. 236-58 [dalej cyt.: CD].

czy za wskazaniem miarodajnej władzy (CD 21). Dlatego w motu proprio ustanawiającym przepisy wykonawcze do niektórych dekretów Soboru Watykańskiego II *Ecclesiae Sanctae*⁶ papież Paweł VI wskazał, by można było wykonywać przepisy nr 21 dekretu *Christus Dominus*, usilnie prosi się wszystkich biskupów i tych, którzy są z nimi zrównani w prawie, aby po ukończeniu 75. roku życia złożyli dobrowolnie zrzeczenie z urzędu kompetentnej władzy, która wyda w tej sprawie decyzję, biorąc pod uwagę wszystkie okoliczności poszczególnych wypadków (ES 11). Biskup, którego zrzeczenie się urzędu zostało przyjęte, zachowuje tytuł emeryta w swojej diecezji (kan. 402 § 1). Dyspozycje wynikające z kan. 401 oraz 402 § 2 dotyczą biskupa diecezjalnego, pomocniczego i koadiutora (kan. 411) [Pawluk 2002b, 178; Kukulski 2015, 31-32].

Z kan. 401 § 1 wynika, że ustawodawca chce, aby urząd biskupa diecezjalnego nie był dożywotnio sprawowany. Powstaje tylko wątpliwość, co w sytuacji, w której biskup, mimo ukończonych 75 lat, jest nadal w dobrej kondycji. Czy powinien rezygnować? Z tego kanonu wynika, że biskup nie ma wyboru, powinien złożyć rezygnację na ręce papieża, jednakże nie należy zapominać, że Głowa Kościoła rozważy wszelkie okoliczności i oczywiście kierując się dobrem Kościoła podejmie decyzję, czy przyjąć rezygnację, czy pozwolić pozostać biskupowi na danym urzędzie.

Opisując rezygnację z powodu wieku wydaje się słuszne ukazać motyw rezygnacji z urzędu Biskupa Rzymu Benedykta XVI, który w oświadczeniu podczas Konsystorza Publicznego 11 lutego 2013 r. wskazał: „Rozważywszy po wielokroć rzecz w sumieniu przed Bogiem, zyskałem pewność, że z powodu podeszłego wieku moje siły nie są już wystarczające, aby w sposób należyty sprawować posługę Piotrową. Jestem w pełni świadom, że ta posługa, w jej duchowej istocie powinna być spełniana nie tylko przez czyny i słowa, ale w nie mniejszym stopniu także przez cierpienie i modlitwę. Tym niemniej, aby kierować łodzią św. Piotra i głosić Ewangelię w dzisiejszym świecie, podlegającym szybkim przemianom i wzburzonym przez kwestie o wielkim znaczeniu dla życia wiary, niezbędna jest siła zarówno ciała, jak i ducha, która w ostatnich miesiącach osłabła we mnie na tyle,

⁶ Paulus PP. VI, Litterae apostolicae motu proprio datae *Ecclesiae Sanctae*. Normae de quaedam exsequenda SS. Concilii Vaticani II decreta statuuntur (6.08.1966), AAS 58 (1966), s. 757-87; tekst polski w: *Ustrój hierarchiczny Kościoła. Wybór źródeł*, s. 138-55 [dalej cyt.: ES].

że muszę uznać moją niezdolność do dobrego wykonywania powierzonych mi posług⁷.

Rezygnację powinien złożyć również biskup, który jest chory. Ustawodawca jednak nie sprecyzował rodzaju choroby (kan. 401 § 2). Uznać należy, że choroba musi być na tyle poważna, że uniemożliwia właściwe sprawowanie urzędu. Jednakże nie ma tu odpowiedzi, czy dotyczy to również chorób psychicznych. Analizując rezygnację z urzędu Benedykta XVI wydaje się słuszny pogląd, że nie tylko siła fizyczna, ale i sprawność intelektualna jest niezbędna do sprawowania urzędu.

Pozostaje bez odpowiedzi znaczenie terminu „inne poważne przyczyny”. Ustawodawca tak formułując treść tego kanonu przewidział, że nie jest możliwe określenie wszystkich możliwych powodów rezygnacji z urzędu biskupa, pozostawił tym samym katalog otwarty powodów rezygnacji⁸. Uznać należy, że każdy powód, który ma na celu dobro Kościoła i zbawienie dusz, jest właściwy. Wydaje się, że mimo tego, iż rezygnacja z urzędu biskupa musi zostać jeszcze przyjęta przez papieża, aby ona nastąpiła, to samo jej złożenie bez poważnej przyczyny byłoby niegodziwe i naganne moralnie [Majer 2013, 45].

ZAKOŃCZENIE

Ustawodawca kościelny w KPK/17 nie zawsze dopuszczał możliwość rezygnacji z urzędu. W obowiązującym Kodeksie instytucję rezygnacji z urzędu prawodawca uregulował szerzej. Kan. 401 należy traktować, jako *lex specialis* w odniesieniu do kan. 187-189. Instytucja rezygnacji z urzędu biskupa jest efektem nauczania Soboru Watykańskiego II. Można wyróżnić trzy powody rezygnacji z urzędu biskupa, a mianowicie wiek, chorobę i inne przyczyny. Ostatni z powodów stanowi katalog otwarty, który może stanowić przyczynek do dalszych badań.

⁷ Benedykt XVI, Oświadczenie podczas Konsystorza Publicznego 11 lutego 2013 r. *Rezygnuję z posługi Biskupa Rzymu* (10.02.2013), „L'Osservatore Romano”, wydanie polskie 3-4 (2013), s. 4.

⁸ W Polsce przykładowo abp Stanisław Wielgus powołał się bezpośrednio na kan. 401 § 2 w swej rezygnacji, ale nie określił jej przyczyny. Zob.: Rezygnacja J.E. abp Stanisława Wielgusa oraz homilia Kardynała Prymasa Polski Józefa Glempa, <http://www.radiomaryja.pl/multimedia/rezygnacja-j-e-abp-stanislaw-wielgusa-oraz-homilia-kardynala-prymasa-polski-jozefa-glempa/> [dostęp: 15.03.2016].

BIBLIOGRAFIA

Źródła prawa

- Benedykt XVI, Oświadczenie podczas Konsystorza Publicznego 11 lutego 2013 r. Rezygnuję z posługi Biskupa Rzymu (10.02.2013), „L'Osservatore Romano”, wydanie polskie 3-4 (2013), s. 4.
- Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus (25.01.1983), AAS 75 (1983), pars II, s. 1-317; tekst polski w: Kodeks Prawa Kanonicznego, przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu, Pallottinum, Poznań 1984.
- Codex Iuris Canonici Pii X Pontificis Maximi iussu digestus, Benedici Papae XV auctoritate promulgatus (27.05.1917), AAS 9 (1917), pars II, s. 1-593.
- Konferencja Episkopatu Polski, Status biskupów seniorów diecezjalnych i pomocniczych (6.03.2013), „Akta Konferencji Episkopatu Polski” 1 (2013), s. 128-30.
- Konferencja Episkopatu Polski, Status prawny biskupów polskich rezygnujących z urzędu (15.10.1997), w: Ustrój hierarchiczny Kościoła. Wybór źródeł, red. i oprac. W. Kacprzyk, M. Sitarz, Wydawnictwo KUL, Lublin 2006, s. 767.
- Rezygnacja J.E. abp Stanisława Wielgusa oraz homilia Kardynała Prymasa Polski Józefa Glempa, <http://www.radiomaryja.pl/multimedia/rezygnacja-j-e-abp-stanislaw-wielgusa-oraz-homilia-kardynala-prymasa-polski-jozefa-glempa/> [dostęp: 15.03.2016].
- Sacrosanctum Concilium Oecumenicum Vaticanum II, Decretum de pastorali episcoporum munere in Ecclesia Christus Dominus (28.10.1965), AAS 58 (1966), s. 673-96; tekst polski w: Sobór Watykański II, Konstytucje, dekryty, deklaracje, Pallottinum, Poznań 2002, s. 236-58.
- Paulus PP. VI, Litterae apostolicae motu proprio datae Ecclesiae Sanctae. Normae de quaedam exsequenda SS. Concilii Vaticani II decreta statuuntur (6.08.1966), AAS 58 (1966), s. 757-87; tekst polski w: Ustrój hierarchiczny Kościoła. Wybór źródeł, red. i oprac. W. Kacprzyk, M. Sitarz, Wydawnictwo KUL, Lublin 2006, s. 138-55.

Orzeczenie sądu

- Orzeczenie Sądu Najwyższego Izba Cywilna z dnia 15 lutego 1957 r., I CR 1137/56, OSNCK 1958, Nr 4, poz. 96, Legalis.

Literatura

- Arrieta, Juan. 2011. „Urzędy kościelne.” W *Codex Iuris Canonici. Kodeks Prawa Kanonicznego. Komentarz. Powszechne i partykularne ustawodawstwo Kościoła katolickiego. Podstawowe akty polskiego prawa wyznaniowego*. Edycja polska na podstawie wydania hiszpańskiego, red. Piotr Majer, 163-95. Kraków: Wolters Kluwer Polska.
- Bączkiewicz, Franciszek, Józef Baron, i Władysław Stawinoga. 1957. *Prawo kanoniczne. Podręcznik dla duchowieństwa*. T. 1. Wyd. 3. Opole: Wydawnictwo Diecezjalne św. Krzyża.

- Grabowski, Ignacy. 1948. *Prawo kanoniczne*. Wyd. 4. Warszawa: Nakład Gebethnera i Wolfa.
- Juros, Helmut. 2013. „Bojaźń.” W *Encyklopedia Katolicka*, t. 2, red. Edward Gigilewicz, 739-40. Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL.
- Kukulski, Andrzej. 2015. „Prawa biskupa emeryta w odniesieniu do munera biskupich.” W *Kodeks Prawa Kanonicznego w badaniach młodych naukowców*, T. 3, red. Mirosław Sitarz, 31-40. Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL.
- Kwiecień, Patrycja. 2013. „Wpływ błędu na ważność zgody małżeńskiej.” *Roczniki Nauk Prawnych* 23, nr 3:145-62.
- Lechniak, Marek. 2006. *Elementy logiki dla prawników*. Lublin: Wydawnictwo KUL.
- Lewicka, Mariola. 2013. „Rezygnacja.” W *Encyklopedia Katolicka*, t. 17, red. Edward Gigilewicz, 66-67. Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL.
- Majer, Piotr. 2013. „Rezygnacja papieża z urzędu.” *Annales Canonici* 9:39-54.
- Miziński, Artur. 2013. „Symonia, świętokupstwo.” W *Encyklopedia Katolicka*, t. 18, red. Edward Gigilewicz, 1315-16. Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL.
- Molano, Eduardo. 2011. „Osoby prawne.” W *Codex Iuris Canonici. Kodeks Prawa Kanonicznego. Komentarz. Powszechnie i partykularne ustawodawstwo Kościoła katolickiego. Podstawowe akty polskiego prawa wyznaniowego*. Edycja polska na podstawie wydania hiszpańskiego, red. Piotr Majer, 137-46. Kraków: Wolters Kluwer Polska.
- Pawluk, Tadeusz. 2002a. *Prawo kanoniczne według Kodeksu Jana Pawła II*. T. 1, *Zagadnienia wstępne i normy ogólne*. Olsztyn: Warmińskie Wydawnictwo Diecezjalne.
- Pawluk, Tadeusz. 2002b. *Prawo kanoniczne według Kodeksu Jana Pawła II*. T. 2, *Lud Boży jego nauczanie i uświęcanie*. Olsztyn: Warmińskie Wydawnictwo Diecezjalne.
- Paździor, Stanisław. 2012. „Przymus i bojaźń.” W *Encyklopedia Katolicka*, t. 16, red. Edward Gigilewicz, 775-76. Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL.
- Sitarz, Mirosław. 2004. *Słownik Prawa Kanonicznego*. Warszawa: Instytut Wydawniczy PAX.
- Sitarz, Mirosław. 2007. „Pozycja prawna biskupów polskich rezygnujących z urzędu.” *Biuletyn Stowarzyszenia Kanonistów Polskich* 20:83-98.
- Sobański, Remigiusz. 2003. „Urzędy kościelne.” W *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*. T. I: *Księga I. Normy ogólne*, red. Józef Krukowski, 233-86. Poznań: Pallottinum.
- Sztafrowski, Edward. 1985. *Podręcznik prawa kanonicznego*. T. 1. Warszawa: Akademia Teologii Katolickiej.
- Wilemska, Elżbieta. 2013a. „Podstęp.” W *Encyklopedia Katolicka*, t. 15, red. Edward Gigilewicz, 963-64. Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL.
- Wilemska, Elżbieta. 2013b. „Urząd.” W *Encyklopedia Katolicka*, t. 19, red. Edward Gigilewicz, 1414-15. Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL.

Przyczyny rezygnacji z urzędu biskupa diecezjalnego

Streszczenie

Urząd kościelny jest to ustanowione na stałe zadanie z postanowienia czy to Bożego, czy kościelnego dla realizacji celu duchowego. Zgodnie z kan. 184 § 1 Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r., urząd kościelny traci się po upływie wyznaczonego czasu, po osiągnięciu określonego prawem wieku, na skutek rezygnacji, przeniesienia, usunięcia oraz pozbawienia. Każdy, kto jest poczytalny, może dla słusznej przyczyny zrzec się urzędu kościelnego. Biskup diecezjalny, który ukończył siedemdziesiąty piąty rok życia, jest proszony o złożenie na ręce papieża rezygnacji z zajmowanego urzędu. Usilnie prosi się biskupa diecezjalnego, który z powodu choroby lub innej poważnej przyczyny nie może w sposób właściwy wypełniać swojego urzędu, by przedłożył rezygnację z urzędu (kan. 401).

Słowa kluczowe: powierzenie urzędu kościelnego, bojaźń, podstęp, symonia, słuszna przyczyna

Reasons for Resignation from the Office of the Diocesan Bishop

Summary

An ecclesiastical office is any function constituted in a stable manner by divine or ecclesiastical law to be exercised for a spiritual purpose. According to can. 184 § 1 of the 1983 Code of Canon Law, the ecclesiastical office is lost by the lapse of a predetermined time, by reaching the age determined by the law, by resignation, by transfer, by removal and by privation. Any person of sound mind can resign an ecclesiastical office for a just cause. A diocesan bishop who has completed his seventy-fifth year of age is requested to present his resignation from office to the Supreme Pontiff. A diocesan bishop is earnestly requested to present his resignation from office when he has become less able to fulfill his office due to ill health or another serious reason (can. 401).

Key words: provision of ecclesiastical office, fear, out of malice, simony, just cause

Information about Author: ANDRZEJ KUKULSKI, J.C.L. – Ph.D. student, Department of Canonization Law and Sacramental Law, Institute of Canon Law, Faculty of Law, Canon Law and Administration at the John Paul II Catholic University of Lublin; Al. Raławickie 14, 20-950 Lublin, Poland; e-mail: andkukulski@gmail.com

